

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

F. Köçərli adına
Respublika Uşaq Kitabxanası

Nəsrizadə xan çinari

Ənvər Məmmədخانlının 105 illik yubileyi münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait

Bakı – 2018

Tərtibçilər:

**Ruhiyyə Məmmədli
Sevil Əhmədova**

Redaktor:

Könül Ağazadə

**İxtisas redaktoru və
buraxılışa məsul:**

Şəhla Qəmbərova
Əməkdar Mədəniyyət işçisi

Nəsrimizin xan çınarı: Ənvər Məmmədخانlının 105 illik yubileyi münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait / Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, F. Köçərli ad.Respublika Uşaq Kitabxanası; tərt.ed.R.Məmmədli; ixt.red. və burax.məsul Ş. Qəmbərova; red. K. Ağazadə. – Bakı: F. Köçərli ad.Respublika Uşaq Kitabxanası, 2018.-33 s.

Tərtibçidən

Bu vəsaiti Azərbaycan ədəbiyyatının tanınmış simalarından biri, xalq yazıçısı, istedadlı nasir, dramaturq, ssenarist və tərcüməçi Ənvər Qafar oğlu Məmmədخانının anadan olmasının 105 illik yubileyi münasibətilə sizə təqdim edirik. Vəsaiti sizə təqdim etməkdə əsas məqsədimiz oxucuların Ənvər Məmmədخانlı haqqında olan məlumatlarını daha da artırmaqdır. Ənvər Məmmədخانlı Azərbaycan ədəbiyyatında öz səsi, öz nəfəsi olan, orijinal yaradıcılıq üslubuna malik, şair təbli, nasir qələmli sənətkarlardandır. Onun yazıçı dili həzinlik və melodikliyi ilə seçilir. Görkəmli ədibimiz Ənvər Məmmədخانlı o istedadlar nəslinə mənsubdur ki, elə ilk əsərlərindən etibarən öz mövzuları, öz üslubu ilə əbədi ictimaiyyətin xüsusi marağına səbəb olmuş, özünəməxsus yaradıcılıq yolu keçmişdir. Hamımıza məlumdur ki, dövlətimizin müstəqillik əldə etdiyi bir dövrdə, xalqımıza kamil, şüurca yetkin insanlar daha çox lazımdır. Belə insanların yetişdirilməsində bu dəyərli əsərlərin misilsiz əhəmiyyəti vardır. Bu gün Ənvər Məmmədخانlı kimi yazıçıların əsərləri böyüməkdə olan nəslin tərbiyəsində böyük əhəmiyyətə malikdir. Ənvər Məmmədخانlı öz fikirlərini, duyğularını, düşünüb araşdırdığı qənaət və mühakimələrini cazibəli bir ifadə tərzilə səlis, lakonik bir dillə verə bilən hekayə ustasıdır. Onda lüzumsuz, artıq və yorucu təfərrüat, bədiilikdən məhrum, dayaz və səthi mühakimələr yoxdur. Müəllifin yazı manerası şirindir. Oxucu təsvir olunan hadisələri izləyir, səhnələr, vəziyyətlər dəyişib müxtəlif istiqamətlərə düşür, lakin oxucu heç bir yorğunluq hiss etmir əksinə, mənəvi ləzzət aldıqdan və ruhən dincəldikdən sonra əsərdən ayrılır. Ədib səlis ifadəli dillə

qurduğu maraqlı süjeti milli ilmə və bədii naxışlarla, elə daxili tellərlə bir-birinə bağlamış, elə üzvi şəkildə birləşdirmişdir ki, bu, bir çox məziyyətlərlə yanaşı, vəziyyətlərin emosionallığını da qat-qat artırmış, estetik bütövlük əmələ gətirmişdir. Ə.Məmmədخانlı təfəkkürünün gücünü, mənəvi aləminin zənginliyini, yaradıcılığının poetikasına xas bir çox səciyyəvi əlamətləri görmək və göstərmək sahəsində onun əsərləri dolğun bədii nümunədir. O, öz yaradıcılıq üsulu və üslubu etibarilə romantik bir yazıçıdır. Hər bir oxucunun yadında Ə.Məmmədخانlının dili ana dilinin sehrli musiqisi kimi qalır. Bildiyimiz kimi Ənvər Məmmədخانlı tarixi mövzularda çox gözəl əsərlər yaradan sənətkarlardandır. Onun əsərlərində müasir dövrün nəbzi tutulmuş, coşqun və qaynar həyatımız öz bədii inikasını tapmışdır. Bəli, oxucuların vətənpərvərlik, humanizm, düşməne nifrət, beynəlmilçilik ruhunda tərbiyə olunmasında Ənvər Məmmədخانlı kimi yazıçıların rolu böyükdür. Müasir dövrün indiki mərhələsində oxucularımızın dünyası çox zəngindir. Çox vaxt onların təfəkkürü yazıçı təfəkkürünə uyğun olur. Ona görə də savadlı oxucu həmişə dəyərli əsərlərin axtarışındadır. Ənvər Məmmədخانlının qələmə aldığı romanlar, hekayələr də bu dəyərli əsərlərdəndir. Bu sahədə kitabxanaçı olaraq bizim vəzifəmiz belə dəyərli əsərləri oxucularımıza sevdirmək, onların ideya-bədii səviyyəsinin yüksəldilməsinə qayğı göstərməkdir. “Nəsrimizin xan çinari” adlı vəsait də elə bu məqsədlə hazırlanmışdır. Vəsait yazıçının “Həyat və yaradıcılığı” və “Keçiriləcək tədbirlər” hissəsindən ibarətdir. Vəsaitin “Həyat və yaradıcılığı” adlı I hissəsində Ənvər Məmmədخانlının həyat və yaradıcılığından söhbət açılır. “Keçiriləcək tədbirlər” adlı ikinci hissədə isə kitabxanalarda keçiriləcək tədbirlərdən bəhs olunur.

Həyat və yaradıcılığı

Ənvər Məmmədخانlı ədəbiyyatımızın tarixinə unudulmaz nasir, dramaturq, klassik hekayə ustası, uzunömürlü kino-senarilər müəllifi, orijinal tərcüməçi kimi daxil olmuşdur. Ənvər Məmmədخانlı təkrarsız insan, orijinal yazıçı, vətənpərvər ziyalı, dərin erudisiyaya malik çağdaşımız həyatda realist, sənətə münasibətində isə idealist, milli zadəganlığın son yüzillərdə yetirdiyi böyük romantik şəxsiyyətlərdəndir. O, Yazıçılar Birliyinin üzvü, Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi və Xalq yazıçısıdır.

Ənvər Məmmədخانlı 1913-cü il fevralın 29-da Azərbaycanın Göyçay şəhərində doğulmuşdur. Burada ibtidai məktəbi bitirdikdən sonra Bakıda N.Nərimanov adına Sənaye texnikumunda təhsil almışdır. Eyni zamanda Azərbaycan Neft İnstitutunda iki il qiyabi təhsil almışdır. Azərneşrin bədii şöbəsində redaktor və tərcüməçi, Moskvada Ali Kinomatoqrafiya İnstitutunda müdavim, İkinci dünya müharibəsi dövründə cənub-qərb cəbhəsində “Qızıl Ordu” cəbhə qəzetinin Azərbaycan redaksiyasının xüsusi müxbiri olmuşdur. Sonra redaksiya ilə birlikdə Stalinqrada göndərilmişdir. 1942-ci ilin axırlarında bir qrup Azərbaycan yazıçısı ilə Şimali Qafqaz cəbhəsində 416-cı diviziyada olmuşdur. Bakıda Azərbaycan Radio Verilişləri Komitəsində redaktor kimi çalışmışdır. Yenidən Zaqafqaziya cəbhəsinə, oradan İrana hərbi xidmətə göndərilmişdir. Ənvər Məmmədخانlı Təbrizdə nəşr olunan “Vətən yolunda” ordu qəzeti redaksiyasında xüsusi müxbir kimi çalışmış, ordudan tərxis ediləndən sonra “Azərbaycanfilm” kinostudiyasının senari redaksiya heyətinin baş redaktoru olmuşdur. Ənvər

Məmmədخانlı ədəbi fəaliyyətə 1930-cu illərdən başlamışdır. 30-cu illərin ortalarında Moskvada Dövlət Kinomatoqrafiya İnstitutunda aldığı təhsil onun gələcəyini tamam başqa bir məcraya yönəltdi. Ənvər Məmmədخانlı o vaxtdan etibarən ömrünü əbədilik ədəbiyyata bağladı. Ənvər Məmmədخانlı əlinə qələm aldığı ilk gündən son nəfəsinədək bu ülfətə sadıq qaldı. Onun “Bakı gecələri”, “Əfsanəvi dağlar”, “Karvan dayandı”, “Qaralmış günəş”, “Afaq” kimi şirin, romantik hekayələrindən tutmuş, son illərin məhsulu olan “Babək” kinossenarisinə qədər yaradıcılıq yolu məhz bədii sözün qüdrəti, ən öncəsi isə həyat həqiqətinə sadıqlıq baxımından bizə doğmadır. Ənvər Məmmədخانlının 40-cı illərdə qələmə aldığı “Şərqi səhəri”, “Od içində”, “Şirvan gözəli” kimi dram əsərləri respublika və ölkə teatrlarında tamaşaya qoyularaq böyük uğurlar qazanmış, dramaturq kimi müəllifinə geniş şöhrət gətirmişdi. Oxucular Ənvər müəllimi, həmçinin gözəl tərcüməçi kimi tanıyır və sevirilər. A.Puşkin, L.Tolstoy, M.Qorki, Q.Flober, T.Drayzerin, dünya və rus ədəbiyyatının başqa klassiklərinin əsərləri məhz Ənvər Məmmədخانlının əsl sənətkar tərcüməsində Azərbaycan oxucusunun rəğbətini qazanmışdı. O, hələ gənc ikən müxtəlif mətbuat orqanlarında işləmiş, Böyük Vətən müharibəsi illərində Cənub-Qərb cəbhəsində xüsusi müxbir – yazıçı kimi iştirak etmişdir. Ənvər Məmmədخانlının döyüş və yaradıcılıq xidmətləri yüksək qiymətləndirilmişdir. İki dəfə “Şərəf nişanı”, “Qırmızı Əmək Bayrağı” və “İkinci dünya müharibəsi” ordenləri, döyüş medalları ilə təltif olunmuşdur. O, “Azərbaycanın xalq yazıçısı”, “Respublikanın əməkdar incəsənət xadimi” kimi fəxri adlara layiq görülmüşdür.

Yaxşı yazmaq Ənvər müəllimin yazıçı amalı, yazıçı vicdanı idi. Ona görə də onun əsərlərini oxuyanda ondan ayrılmaq

olmur. Onun “Karvan dayandı”, “Bakı gecələri”, “Buz heykəl” əsərlərini Azərbaycan nəsrinin inciləri adlandırmaq olar. Ənvər Məmmədخانlı özünün, sözünün, şəxsiyyətinin ucalığında dayanan bir şəxsiyyətdir. O, nə yazdısa yaxşı yazdı, vicdanla yazdı. Ənvər Məmmədخانlı həm sənətkar, həm də şəxsiyyət kimi nadir, təkrarsız və müqayisə olunmaz idi. Oxucular Ənvər Məmmədخانlının sözünün seyrində, pərvazında idi. Onun əsərlərindəki romantika, dil, poetik ruh oxucusunu valeh edirdi. 1975-ci ildə bitirdiyi “Xürrəmilərin ağ şahini” adlı 3 hissəli tarixi dramı da xalq qəhrəmanı Babəkə və onun başçılıq etdiyi hərəkata həsr edilib. Ənvər Məmmədخانlının uzun illər üzərində işlədiyi “Babək” romanı Azərbaycan xalq qəhrəmanı Babək haqqında yazılmış bədii əsərlər içərisində öz orijinallığı və tarixi həqiqətlərə yaxınlığı ilə seçilir. Xalq qəhrəmanı Babək Ənvər Məmmədخانlını dünyaya sığmayan bir adam kimi, məhdud ehkamlarla barışmayan bir şəxsiyyət kimi, sərgərdanlıq ruhuyla yaşayan, azadlıq odunda yanıb qovrulmuş bir səməndər quşu kimi cəlb edirdi. “Babək” romanı ilə Ənvər Məmmədخانlının yeni ömrü başladı. Yazıcının qəfil ölümü yaradıcılıq irsi haqqında bir vəsiyyət edə bilməməsi romanın taleyini də məchul, müəmmalı bir problemə çevirdi. Xalq yazıçısı Anara minnətdarlıq ki, Ənvər Məmmədخانlının ömür abidəsini, ədəbiyyatımızın şah əsərlərindən biri olan “Babək” romanını özünəməxsus bir həssaslıqla, ustadı Ənvər Məmmədخانlıya məhəbbətlə oxuculara təqdim etdi.

Ənvər Məmmədخانlı həm sənətkar, həm də şəxsiyyət kimi nadir, təkrarsız və müqayisə olunmaz idi. Onun övladı əsərləri idi. Ənvər Məmmədخانlı nəcabətli, nikbin, vüqarlı, təmkinli insan idi. O, ədəbiyyatımıza lirik hekayə janrını gətirdi. Onun “Buz heykəl” hekayəsi sözdən düzəldilmiş canlı bir abidədir.

Uzun illər bu hekayə bizim dərsliklərdə çap olundu və uşaqlar tərəfindən sevildi.

Ənvər Məmmədخانlının söz dünyası sirli-sehrli, çoxlarına əlçatmaz görünən cazibəli, füsunkar bir aləm idi. O, zərgər kimi sözün üstündə işləyirdi. Sözə naxış vururdu, məna verirdi. Onun qələmindən çıxan söz də ürək kimi çırpınırdı, gülürdü, sevinirdi, oxuyurdu. Onun “Şərqi səhəri” əsəri əsasında yaranan tamaşa Azərbaycan dramaturgiyasının incisi sayılır. Xalq yazıçısı Anar yazır: “Ənvər Məmmədخانlıda müdriklik, nuranilik, əqidəsinə sadıq qalmaq kimi müsbət xüsusiyyətlər mövcud idi. Ənvər Məmmədخانlının qəribə, unikal yaddaşı vardı. Haçan nə kitab oxumuşdusa, nə məlumat almışdısa hamısı yadında olardı. Azərbaycan və dünya tarixinə, ədəbiyyatına, fəlsəfəsinə, müasir siyasətə aid ensiklopedik biliklərə malik idi və onunla söhbət etmək adamı bir universitet qurtarmaq qədər zənginləşdirir, savadlandırır. O, islam tarixini Azərbaycanda ən dərinləndirən bilən adamlardan idi. Onun yüksək zövqü, intellekti, mədəniyyəti imkan verirdi ki, o, ədəbi orqanlardan, nəşriyyatlardan birinin başında dursun. Lakin o, bunlardan qaçırdı”.

Ənvər Məmmədخانlı deyirdi: “Allah mənə az çox istedad veribsə niyə mən onun qədrini bilməməliyəm? Mənim həyatım da, xoşbəxtliyim də yazı stolumun arxasındadır. Yazanda yazıram, yazmayanda da başlayıram tərcüməyə. Yazmaq sağ qolumdursa, tərcümə sol qolumdur. İkisidə ayrılmazdır bir-birindən. Ömrü boyu qara çörəyim tərcümədən çıxıb”. O, istedadından, bacarığından qətiyyənlə şöhrət tapması üçün istifadə etməzdi. Çətin dolanırdı. Dərdini qəlbində bükülü gəzdirir, onu heç kimə həttə ən yaxın adamlarına belə açmırdı. Onun həmdəmi yalnız qələm və ağ kağızlar idi.

Hələ ilk povesti olan “Bakı gecələri” Ənvər Məmmədخانlıdan artıq yaradıcılıq yönümü müəyyənləşən bir yazıçı kimi danışmağa imkan verir. Cavan yazıçı Bakının yalnız qəhrəmanların fəaliyyət meydanı, hadisələrin baş verdiyi sadəcə bir fon kimi yox, qədim mədəniyyəti, özünəməxsus kəskin ziddiyyətləri olan, sürətlə dəyişib təkmilləşən, inkişaf edib irəliləyən, yeni üfüqlər fəth edən ictimai münasibətlər şəhəri kimi təqdim edirdi.

Ənvər Məmmədخانlı müxtəlif janrlarda yazırdı. Lakin janr müxtəlifliyi onun ifadə tərzinin eyni keyfiyyətdə qalmasına mane olmurdu. Onun nəsrində də, dramaturgiyasında da psixologizm aparıcı qüvvədir.

Ənvər Məmmədخانlı kino sənətində istedadlı ssenarist kimi tanınır. Onun yazdığı “Fətəli xan”, “Leyli və Məcnun”, “Babək” kimi ssenariləri əsasında çəkilmiş filmlər bu gün öz tarixi baxımından aktuallığı ilə seçilir. Kino-novellalarında yazıçı mahiyyətlə hadisənin optimal əlaqəsini müəyyənləşdirməyə çalışırdı. “Leyli və Məcnun” kino-dastanında isə Ənvər Məmmədخانlı qeyri-adi klassik həqiqətin birbaşa şərhçisidir; bu halda da müəllifin diqqət mərkəzində zamanın mənəvi-əxlaqi xarakterindən daha irəli insanın xarakteri dayanır. Ənvər Məmmədخانlının Məcnunu Füzulinin Məcnunundan fərqlənir; o mənada ki, XX əsrin yazıçısı XVI əsrin kontekstini daha real-həyati məzmununda dərk edir, Məcnun ideal axtarışlarında kifayət qədər konkret maneələrlə qarşılaşır, XVI əsrin deyil, XX əsrin problemlərini həll etmək üçün baş sındırır, bu günün filosofu kimi çıxış edir.

Ənvər Məmmədخانlı həyatsevər insan idi; gəncliyində dünyanın ləzzətlərindən zövq almağı bacaran adam kimi yaşlı çağında da şövqündən, yaşamaq, düşünmək, mübahisə etmək

həvəsindən qalmamışdı. Amma bu nikbin təbiətli bir insanın ömrü boyu “həyatı ağrımışdı”. O, lirik-romantik bir yazıçı idi. Həm də Ənvər Məmmədخانlı 30-80-ci illəri əhatə edən yaradıcılığında lirik nəsrin bir ustadı kimi də fəaliyyət göstərmişdi. Bəli, yazıçı lirik bir nasir, romantik şairənə mövzuları qələmə alan incə ruhlu sənətkardır.

Oxucu Ənvər Məmmədخانlının əsərlərini oxuduqca onun qələminin qüdrətinə, şəriyyətinə vurulduqca vurulur, onun insanlığının, şəxsiyyətinin, vüqarının vurğunu olur. Onun “And” hekayəsində “sən hər fəsildə gözəliydin, Azərbaycan” sözləri mənə elə gəlir ki, hər bir Azərbaycan vətəndaşını təsirləndirir. Oxucu Ənvər Məmmədخانlının əsərlərini oxuyanda belə sözlərin sehrinə düşür.

Ənvər Məmmədخانlı 1990-cı il dekabrın 19-da Bakıda vəfat etmişdir. O, Fəxri xiyabanda dəfn olunmuşdur. Ənvər Məmmədخانlı öləndən sonra ölməyən sənət adamlarındandır. Ənvər Məmmədخانlının istedadı bu gün də ədəbiyyatın xidmətindədir. Onun qələmindən çıxan lirik, psixoloji-fəlsəfi hekayələr Azərbaycan ədəbiyyatının qızıl fonduna daxil olmuşdur. Bu hekayələr dünən, bu gün yaşadığı kimi, gələcəkdə də yaşayacaqdır.

Gələnlə gəlmək olmur.
Qalanla qalmaq olmur.
Nə çox gülməli şeylər
Gələnlə gəlmək olmur.
Həyatın hər üzünü,

Söhbətini, sözünü,
Əyrisini, düzünü,
Bilənlə bilmək olmur.
Gözüm yaşı durulub,

Gözüm yaşdan yorulub,
Dünya belə qurulub;
Ölənle ölmək olmur.

Yubiley tədbirlərinin keçirilməsi

Hər insan sirli-sehrli bir aləm, yazılmamış bir kitabdır. Yaradıcı insanın könül dünyası daha cazibədardır, təlatümlü, coşqun, üfüqləri isə daha geniş, zəngin və əlçatmaz olur. Ənvər Məmmədخانlı da həmin yaradıcı insanlardandır.

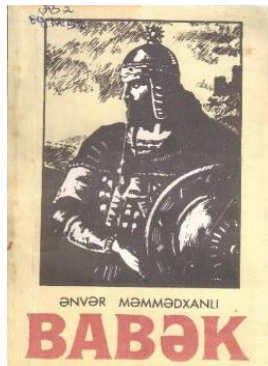
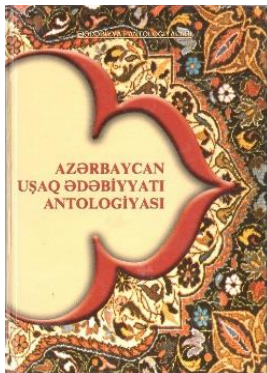
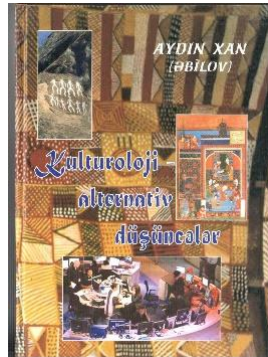
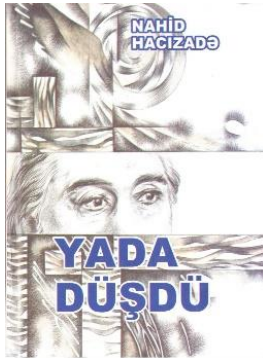
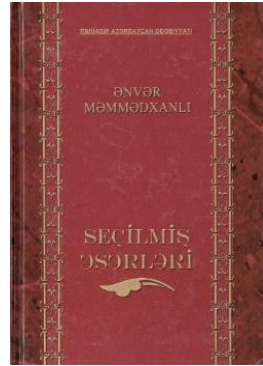
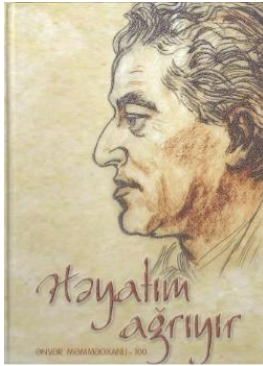
Bu il nasir, kinodramaturq, tərcüməçi, Yazıçılar Birliyinin üzvü, Əməkdar incəsənət xadimi, Azərbaycanın Xalq yazıçısı, qüdrətli ədəbiyyatşünas Ənvər Məmmədخانlının 105 yaşı tamam olur. Bu münasibətlə respublikanın bütün mədəniyyət müəssisələrində, eyni zamanda kitabxanalarda yubiley tədbirlərinin keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Kitabxanalarda bununla əlaqədar maraqlı tədbirlər keçirtmək olar. Tədbiri keçirtmək üçün kitabxana məktəblərlə, ali təhsil ocaqları ilə əməkdaşlıq etməlidir. Bu tədbirlər arasında sərgilər mühüm yer tutur. Sərgidə yazıçının kitabları, müxtəlif mətbuat səhifələrində onun haqqında nəşr olunmuş məqalələr, onun fotoları nümayiş olunur. Sərgiyə kitablara yanaşı, yazıçı haqqında dövrü mətbuatda çap olunan məqalələrin kartotekasını, yazıçının dram əsərlərinin, pyeslərinin video-yazılarını, kaset və disklərini də əlavə etmək olar. Təşkil edilmiş yubiley sərgisinin qarşısında silsilə tədbirlər – söhbətlər, biblioqrafik icmallar keçirmək planlaşdırılmalıdır. Sərgi müxtəlif başlıqlar altında keçirilə bilər. Məsələn: “Ənvər Məmmədخانlı – 105”, “Ədəbiyyatımızda yaşayan həyat”, “Nəsrin şairi”, “Qüdrətli ədəbiyyatşünas Ənvər

Məmmədخانlı”, “Dayanmaz karvanın sənin”, “Şair təbiətli yazıçı”, “Nəsrimizin xan çınarı”, “Şəxsiyyətinin ucalığında dayanan sənətkar”, “Lirik hekayə janrının banisi” və s.

İndi isə sərginin nümunəsini veririk:

1. Başlıq: Nəsrin şairi;
2. Ənvər Məmmədخانlının portreti;
3. Görkəmli insanların Ənvər Məmmədخانlı haqqında söylədikləri sitatlar;
4. Dövrü mətbuatda çap olunan məqalələrin kartotekası;
5. Kitablarının nümayişi;
6. Şeir parçası.

Kitab sərgisi

Görkəmli şəxsiyyətlərin Ənvər Məmmədخانlı haqqında söylədikləri fikirlər:

Ənvər Məmmədخانlı ədəbi prosesə həmişə tərəvət gətirən əsərləri ilə xalqımızın bədii-mədəni fikir xəzinəsinin zənginləşməsi naminə səmərəli fəaliyyət göstərmişdir. Onun yaradıcılığı ana dilimizə həssas yazıçı yanaşmasının parlaq nümunəsidir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Ənvər Məmmədخانlı başqalarının bütöv bir povestdə və ya romanda verə bilmədiyi əsrarəngiz əhvalatı bir hekayəyə sığışdırma bilən sənətkardır. O, şair təbiətli yazıçıdır. Onun əsərləri ümumxalq etirafı qazanmışdır.

M. S. Ordubadi

nasir, dramaturq

Ənvər Məmmədخانlının bir yazıçı kimi, bir şəxsiyyət kimi özündən sonrakı ədəbi nəsillərə təsiri danılmazdır. Yazıçı əsərlərində yüksək sənətkarlığı, zərif şəriyyəti, füsunkar diliylə oxucusunu cəlb edirdi.

Anar

Xalq yazıçısı

Ənvər Məmmədخانlı nasirlərimiz, dramaturqlarımız içərisində yeganə şair idi. Tariximizi gözəl bilməsi onun vətənpərvərliyindən xəbər verirdi.

Əli Səmədli

Yazıçı, dramaturq

Ənvər Məmmədخانlı bizim ədəbiyyata lirik hekayə janrını gətirdi. Onun “Buz heykəl” əsəri sözdən düzəlmiş canlı abidədir. Onun övladı əsərləridir. Ənvər Məmmədخانlının hekayələri sapa düzölmüş inci dənələridir.

Qılman İlkin

Xalq yazıçısı

Ənvər Məmmədخانlı sözü ilə əməli arasında vəhdət olan sənətkarlardandır. O, bütün həyatı boyu vətən üçün hər cür fədakarlığa hazır olduğunu əməli və işi ilə sübut etmişdir.

Abbas Zamanov

Əməkdar elm xadimi

Ənvər Məmmədخانlı yüksək mədəniyyətli, dərin erudisiyalı bir insan idi. Ənvər Məmmədخانlının təmənnası ancaq ədəbiyyat idi.

Hüseyn Abbaszadə

Xalq yazıçısı

Ənvər Məmmədخانlı özünün, sözünün, şəxsiyyətinin ucalığında dayanan sənətkardır. O, həm sənətkar, həm də şəxsiyyət kimi nadir, təkrarsız və müqayisəolunmaz idi. Ə.Məmmədخانlı elə bil nağıllar aləmindən gəlmişdi bu dünyaya.. Onun söz dünyası sirli-sehrli, çoxlarına əlçatmaz görünən cazibəli, füsunkar bir aləm idi.

Nahid Hacızadə

Yazıçı

Ənvər Məmmədخانlı ədəbiyyatımızın tarixinə unudulmaz nasir, dramaturq, klassik hekayə ustası, uzunömürlü kino –

ssenarilər müəllifi, orijinal tərcüməçi kimi daxil olmuşdur. Ənvər Məmmədخانlı Azərbaycan ədəbiyyatının zadəganı idi.

Kamal Abdullayev

Ədəbiyyatşünas

Ənvər Məmmədخانlı Azərbaycan nəsrində lirik – psixoloji, emosional üslubun banilərindəndir.

Mikayıl Rzaquluzadə

Yazıçı

Orta yaş qrup oxucular arasında Ənvər Məmmədخانlının yubileyi münasibətilə sual-cavab gecələri, testlər və ya ədəbi viktorinalar təşkil oluna bilər. Sual-cavab gecəsi kitabxanaçı tərəfindən təşkil olunur və oxuculara suallar təqdim olunur.

Suallar:

1. Ənvər Məmmədخانlı kimdir?

Ənvər Məmmədخانlı yazıçı, dramaturq, ədəbiyyatşünas, tərcüməçi və publisistdir.

2. Ənvər Məmmədخانlı neçənci ildə, harada anadan olmuşdur?

Ənvər Məmmədخانlı 1913-cü il fevralın 29-da Azərbaycanın Göyçay şəhərində doğulmuşdur.

3. Ənvər Məmmədخانlının ilk yazdığı povest hansıdır?

İlk yazdığı povest “Bakı gecələri” dir.

4. Azərbaycan kinomatoqrafiyasının inkişafında Ənvər Məmmədخانlının nə kimi xidmətləri var?

Ənvər Məmmədخانlının ssenarisi əsasında hazırlanmış “Bəxtiyar” kino-novellası, “Babək”, “Fətəli xan” bədii filmləri bu xidmətlərin nəticəsidir.

5. Ənvər Məmmədخانlı yaradıcılığa hansı janrla başlayıb?

Ənvər Məmmədخانlı yaradıcılığa lirik hekayə janrı ilə başlayıb.

6. Ənvər Məmmədخانının hansı əsərləri ilə tanışsınız?

“Buz heykəl”, “Ayrıldılar”, “Ananın ölümü”, “Ay işığında”, “Karvan dayandı”, “Qızıl qönçələr”, “Baş xiyabanda”, “Sevinc”, “Bəxtiyar”, “Ananın çırağı”, “Leyli və Məcnun” və s.

7. Ənvər Məmmədخانının hansı romanına film çəkilib?

“Bəxtiyar”, “Babək”, “Fətəli xan”, “Leyli və Məcnun”.

8. Uşaqlar üçün yazdığı hansı əsərləri oxumusunuz?

“Buz heykəl”, “Ananın ölümü”, “Sevinc”, “Balaca Nərgizin bir may sərgüzəşti”.

9. Ədəbi yaradıcılığa neçənci ildə başlayıb?

O, ədəbi yaradıcılığa 1935-ci ildə başlamışdır.

10. “Cənub hekayələri” silsiləsinə yazığının hansı hekayələri daxildir?

Yazığının “Cənub hekayələri” silsiləsinə “Karvan dayandı”, “Qızıl qönçələr”, “Baş xiyabanda”, “Od içində” hekayələri daxildir.

11. Ənvər Məmmədخانlı nə vaxt vəfat edib?

1990-cı il 19 dekabrda Bakıda vəfat etmiş, Fəxri xiyabanda dəfn olunmuşdur.

Sual-cavab gecəsinin sonunda kitabxanaçı sualları düzgün cavablandıraraq oxucuları mükafatlandırır və Ə.Məmmədخانının həyat və yaradıcılığı haqqında daha dərinlən maraqlanmalarını tövsiyə edir.

Maraqlı roman və hekayə ustası kimi tanınan Ənvər Məmmədخانının kitabxanada bir neçə kitabının icmalını keçirmək, onun yaradıcılığından bəhs edən diskussiyalar da təşkil etmək olar. Diskussiyalar keçirilərkən yazığının hekayələrindən, romanlarından, dramlarından söhbət açılır və bu haqda oxucuların fikirləri öyrənilir. Məsələn, hələ ilk povesti olan “Bakı gecələri” Ənvər Məmmədخانlıdan artıq yaradıcılıq

yönü müəyyən olmuş bir yazıçı kimi danışmağa imkan verir. “Bakı gecələri” povesti ətrafında diskussiya apararkən oxucu yazıçının Bakını ancaq qəhrəmanların fəaliyyət meydanı, hadisələrin baş verdiyi sadəcə bir fon kimi yox, qədim mədəniyyəti, nadir təbiəti, özünəməxsus kəskin ziddiyyətləri olan, sürətlə dəyişib təkmilləşən, inkişaf edib irəliləyən, yeni üfüqlər fəth edən ictimai münasibətlər şəhəri kimi təqdim etdiyini anlayır. Povestdə Bakının özü də, gecəsi də, gündüzü də gözəldir, əzizdir, doğmadır. Bu doğmalığ, bu sahilsiz sevgi təsirli sirayətedicidir. Bakıda yaşamayan, ömründə bircə dəfə onu görməyən həssas oxucu “Bakı gecələri” əsəri ilə ünsiyyətdə olub, bu şəhərə laqeyid qalmır. Realist təhlükə ilə romantik təsvirin müvəffəqiyyətlə qovuşduğu povest ictimai həyatın tamamilə yeni bir mərhələyə qədəm qoyduğu çox mürəkkəb bir zamanda bəzən kifayət qədər baş çıxartmadıqları hadisələrin burulğanında çırpınan, zümrüd quşu kimi odlara yanan, lakin təzədən canlanan, əvvəlkindən də qüvvətli qanadlar kəsb edərək inkişafın yeni ənginliklərinə qoşan gəncliyin intibahını özünəməxsus bir tərzdə əks etdirir.

Müəllifin “Buz heykəl” hekayəsinin diskussiyası zamanı isə ana oxucunun gözündə şaxtalı gecədə, çölün düzündə, körpəsi donmasın deyə, bütün olan-olmazını öz əynindən çıxarıb tıfili bürüyən, daha heç şeyə gümanı gəlməyəndə isə büzüşüb bükülərək bədəninin son hərərəti, qəlbinin axırıncı döyüntüləri ilə körpəsini məhv olmağa qoymayan bir bədii obraz kimi canlanır və onun nəzərində müəzzəm heykəl kimi ucalır. Hekayənin adında qış soyuqluğu hiss olunsa da, yazıçı əsərdə bütün varlığı ilə körpəsinə bağlı olan ananın qəlbinin hərərətini ustalıqla təsvir etmişdir. Oxucu anlayır ki, ananın övladına məhəbbəti bəşəri və əbədi duyğudur. Dünyaya övlad gətirən ana

onu qayğısız böyütmək üçün hər cür çətinliyə dözməyə, məhrumiyyətlərə qatlaşmağa, hətta canından belə keçməyə hazırdır. “Buz heykəl” əsərində də belə böyük, sərhədsiz ana məhəbbətinin şahidi oluruq. Əsərdə yazıçı 1941-1945-ci illər müharibəsinin ilk ilində cəbhə xəttinə yaxın yerdə baş verən bir hadisəni qələmə almışdır. Əsər oxucuya ülvi hisslər aşılayır, onun gözündə ananı müqəddəsləşdirir.

Ənvər Məmmədخانlı vətənə məhəbbət, zülmə haqsızlığa nifrət ruhunda qələmə alınmış çoxlu əsərlərin müəllifidir. Ədibin sevilə -sevilə mütaliə edilən və böyük təsir gücünə malik belə əsərlərindən biri də “Qızıl qönçələr” hekayəsidir. Yazıçının “Qızıl qönçələr” əsəri üzərində diskussiya apararakən oxucu anlayır ki, müəllif hekayədə dərin ümumiləşdirmə apararaq Firuz babanın və onun nəvəsi Sürəyyanın timsalında cəmiyyətdəki qeyri-bərabərliyin, haqsızlığın insanların həyatına gətirdiyi çətinlikləri yığcam bədii lövhələrlə açıb göstərmişdir. “Qızıl qönçələr” əsəri Cənubi Azərbaycanda, bütünlüklə İranda xalqın zəhmətkeş təbəqəsinin ağır vəziyyətindən bəhs edir. Diskussiyada iştirak edən oxucular hekayənin sujet xəttinin dramatik tərzdə olduğunu bildirib, suallar əsasında söhbət aparırlar. Nə idi Firuz kişinin günahı? Nə üçün balaca Sürəyyanın həyatı o hələ qönçə ikən soldu? İnsanların belə ağır həyatı nə vaxtadək davam edəcəkdir?

Ənvər Məmmədخانlının “Karvan dayandı” əsəri üzərində diskussiya apararakən tədbir iştirakçıları burada baş qəhrəman Odunçu oğlunun dönməzliyini, möhkəmliyini, sarsılmazlığını anlayırlar. Odunçu oğlu heç bir vara, dövlətə baş əymir, mənlik və qürurunu sonadək qoruyub saxlayır, sevgisini itirsə də, bunun əvəzində bütöv bir xalqın məhəbbətini, sevgisini qazanır.

Diskussiya zamanı tədbir iştirakçıları yazıçının yaradıcılığı ilə yaxından tanış olub, bu əsərlərin dəyərini anlaşırlar.

Kitabxanalarda oxucular tərəfindən sevilən tədbirlərdən biri də müsabiqələrdir. Bildiyimiz kimi Ənvər Məmmədخانlı bir-birindən maraqlı hekayələrin müəllifidir. Müsabiqə zamanı həmin hekayələrə uşaqlar tərəfindən illüstrasiyalar çəkilməsi tapşırılır. Şəkilərin hazırlanması üçün uşaqlara iki həftə vaxt verilir. Bu vaxt ərzində oxucular həm Ənvər Məmmədخانlının əsərlərini oxuyur, həm də oxuduqları və ən çox bəyəndikləri hekayəyə illüstrasiyalar çəkirlər. Ən gözəl məna kəsb edən rəsm işləri mükafatlandırılır. Həmçinin rəsm müsabiqələri üçün məktəblərarası yarışmalar da təşkil etmək olar.

Rəsm müsabiqələri ilə yanaşı, başqa müsabiqələrin də təşkili mümkündür. Məsələn, uşaqların ifasında Ə. Məmmədخانlının hekayələri səhnələşdirilərək münsiflərə təqdim olunur. Münsiflər heyəti kitabxana müdiri və teatrımızın görkəmli nümayəndələri ola bilər. Əsəri ən gözəl səhnələşdirən uşaqlardan ibarət komanda mükafatlandırılır.

Kitabxanalarda yuxarı sinif şagirdlərinin iştirakı ilə “Ənvər Məmmədخانlı yaradıcılığı müasir gəncliyin gözü ilə” konfransı da təşkil etmək mümkündür. Konfransdan öncə onun proqramı tərtib olunmalı, konfransın keçiriləcəyi dəqiq vaxt müəyyən olunmalıdır. Proqramda konfransda çıxış edəcək qonaqların, ədəbiyyatşünasların və şagirdlərin adları, onların çıxış edəcəkləri mövzular, tədbirin keçiriləcəyi məkan və zaman qeyd olunur. Konfrans zamanı Ə. Məmmədخانlının yaradıcılığına yaxından bələd olan jurnalist, yazıçı və şairlərin çıxışları dinlənir. Oxucu konfransının planını sizə təqdim edirik:

1. Giriş hissə (Ənvər Məmmədخانlının həyat və yaradıcılığı haqqında məruzə);

2. Ənvər Məmmədخانının yaradıcılığı haqqında kitabxana rəhbərliyinin, jurnalist, yazıçı və şairlərin çıxışları;
3. Yuxarı sinif şagirdlərindən ibarət olan oxucuların Ənvər Məmmədخانının müxtəlif əsərləri ətrafında müzakirələri;
4. Yazıçının əsərlərindən bir neçə parçanın səhnələşdirilməsi;
5. Konfransın yekunu.

Ənvər Məmmədخانlı irsinin təbliği üçün ədəbi-bədii gecələrin keçirilməsi zəruridir. Gecəni “*Şair təbiətli yazıçı*” başlığı ilə adlandırmaq olar. Tədbirin ssenarisini sizə təqdim edirik.

Səhnə dramaturqun portreti, əsərlərini əks etdirən şəkillər və dramlarının adları ilə bəzədilir. Səhnənin bir tərəfində Ənvər Məmmədخانının əsərlərindən ibarət sərgi təşkil olunur. Sərgi yazıçı haqqında yazılmış sitatlarla bəzədilir. Tədbir kitabxana rəhbərliyi tərəfindən açıq elan olunur. Gecəyə Ənvər Məmmədخانlı yaradıcılığına yaxından bələd olan tanınmış yazıçılar, tənqidçilər, jurnalistlər dəvət olunur.

I aparıcı: Salam hörmətli qonaqlar, əziz dostlar.

II aparıcı: Bildiyimiz kimi bu il sənət və ədəbiyyat aləmində tarixi romanlar müəllifi kimi tanınan Ənvər Məmmədخانının 105 illik yubileyi qeyd olunur. Bu münasibətlə kitabxanamızda təşkil olunmuş xatirə gecəsində hamınızı xoş gördük.

I aparıcı: Ənvər Məmmədخانının əsərləri ilk baxışda sadə görünən, lakin çoxcəhətli həyat lövhələrini, mürəkkəb insan taleələrini əhatə edən kompozisiya qurmağın, ardıcıl bədii təhlükənin, ümumi qayəyə uğurla xidmət edən təfərrüatları seçib mənalandırmağın, bütün bunları lirik-psixoloji təsvirin məcrasına düzgün yönəlməyin mükəmməl nümunələri ilə zəngindir.

II aparıcı: Ənvər Məmmədخانının komik vəziyyətlər yaratmaq, komik konfliktin açılmasında lirik çalara ölçü duyğusu ilə yer vermək, idealın bərqərar olması üçün gülüşdən incə bədii vasitə kimi faydalanmaq bacarığı oxucusunu bu əsərlərə məftun edir. Ənvər Məmmədخانının səhnə əsərləri milli dramaturgiyamızın realist ənənələrini yaşadan, müasir həyatın, sənətin mühüm, mürəkkəb problemləri ilə səsləşən sanballı dramlar, böyük çərçivəli dramatik tabloulardır. Ənvər Məmmədخانının əsərlərində surətlərin “pisi” də, “yaxşısı” da, tərəddüd edəni də, hadisələr labirintində özünü itirənədə, bir qayda olaraq öz işi, əməli, adamlara münasibəti, duyğu və düşüncələri, öz daxili aləmi ilə məhz canlı, həyati, bədii obraz kimi açılıb göstərilir.

I aparıcı: “Bakı gecələri”ndə Yaqut, “Ayrıldılar”da İlyas, “Karvan dayandı” da Odunçu oğlu, “Qızıl qönçələr”də Sürəyya bizim yaddaşımızda məhz bu vasitə ilə həkk olunur. Bəli, ədəbiyyat obrazlı sənətdir, lakin obrazlı yazmaq sahəsində yazıçı səriştəsinin dərəcəsi müxtəlif olur. Ənvər Məmmədخانlı həmişə obrazlı təfəkkürü, onun yazıda ifadəsi olan obrazlı təhkiyəsi ilə seçilmişdir. Ənvər Məmmədخانlı təbiət mənzərələri təsvirinin görkəmli ustalarından biridir. Meşə, çay, dəniz, dağlar, dərələr, səma, yağış, qar, külək, qasırğa onun təsvirlərində tərəvətli biçimlərdə açılır, başlıcası isə qəhrəmanlarının daxili aləmi ilə bu və ya digər dərəcədə səsləşmədə, ayrı-ayrı hallarda isə kəskin kontrast vəziyyətində təqdim olunur. Səməd Vurğunun şeir dilində gördüyü işi Ənvər Məmmədخانlı nəsr dilində görmüşdür. Ənvər Məmmədخانlı ona görə özündən sonra gələnlərə təsir edə bildi ki, özündən əvvəlkilərin Cəfər Cabbarlının, Cəlil Məmmədquluzadənin, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin təfəkkür–ifadə mədəniyyətini

sintezləşdirə bildi, istedadını nəsrin hərəkət məntiqinə alışdırdı. “Ayrıldılar”, “Buz heykəl”, “Ananın ölümü” bu əsasda yarandı. Cənub hekayələri “Karvan dayandı”, “Qızıl qönçələr”, “Baş xiyabanda” yazıçının insan taleyi üzərində daha təkidlə düşünmək imkanını göstərdi.

II aparıcı: Ənvər Məmmədخانının tariximizi gözəl bilməsi onun vətənpərvərliyindən xəbər verirdi. “Leyli və Məcnun”, “Xürrəmilərin ağ şahini” Ənvər Məmmədخانının bu janrda yazılmış əsərlərinin ən yaxşılarıdır, desək yanılmırıq. Ənvər Məmmədخانının “Leyli və Məcnun” kino-dastanı çox naxışlı, sıx ilməli Şərq xalısını xatırladır. Oxucu bu əsərlə tanış olduqca mətnin hüsünü, gözəlliyini anlayır.

Söhbət “Leyli və Məcnun”dan düşmüşkən gəlin Ənvər Məmmədخانının “Leyli və Məcnun” kino-dastanından bir parçaya kitabxanamızın oxucularının ifasında tamaşa edək. Tamaşada səslənən qəzəllər M.Füzulinin “Leyli və Məcnun” əsərindəndir. İştirakçılar əsərə uyğun paltarlarda səhnəyə daxil olurlar. Səhnəyə Leyli ilə Zeynəb Məcnun haqqında söhbət edərək daxil olurlar.

I oxucu (Leyli) ağlayır : Zeynəb, de Məcnunu hara aparırlar? Nə üçün sinəmdən ürəyimi qopardılar? O karvan geri qayıdacaqmı? O batan günəş bir də doğacaqmı?

II oxucu (Zeynəb): Ağlama, Leylim, müqəddəs Kəbəyə aparırlar bədbəxt Məcnunu, dua elə tez şəfa tapsın, dua elə tez geri qayıtsın!

I oxucu (Leyli): Axı Kəbə ona nə edəcək? Məgər o Kəbədə eşqin unudub tövbə edəcək? Həcər daşın öpüb məndən üz çevirəcək? O deyirdi ki, müqəddəs Kəbəsi mənəm, mənim də müqəddəs Kəbəm o idi, Zeynəb!

II oxucu (Zeynəb): Aman allah, sən nə danışırısan? Günaha batırsan Leylim, belə danışma! İnşallah Məcnun da Kəbədən ağıllı qayıdar.

I oxucu (Leyli): Ağıllı? Deməli, o da başqaları kimi olmalıdır? Yalan və riya içində boğulmalıdır? Kor olub haqqı görməməlidir? Hüsn-eşqə səcdə etməməlidir? Sönük bir varlıq olub yerdə sürünməlidir? Düşünən beynini tox qarınla əvəz etməlidir? Budur onların gözündə ağıllı olmaq! Və pak bir eşqin zirvəsində Qeys onlara Məcnun göründü.

Məcnunun səsi eşidildi:

Eşq dərdi, ey müalic, qabili-dərman deyil!
Cövhərindən eyləmək cismi cüda asan deyil!
Dövr-cövründən şikayət edənə aşiq demən
Eşq məsti vaqifi-keyfiyyəti-dövrən deyil!
Şəhrdən səhraya bir fərq olduğun hər kim bilir
Bilmiş ol kim, eşq səhrasında sərkərdən deyil,
Canı canan ittihadı fariq eylər cismdən
Cismdən agah olan can, vasili-canan deyil.

Leyli ilə rəfiqəsi Zeynəb səhnədən ayrılırlar. Səhnə əsərə uyğun dekorasiyalarla bəzədilir. Əsərə uyğun geyimlərdə, Məcnunun atası Şeyx Amiri, Məcnun daxil olurlar.

I oxucu (Şeyx Amiri): Mübarək Həcəri öpüb sən də dua elə! De ey böyük tanrı, mənə rəhm elə! De ki dərğahına üz tutmuşam, pənahım sənsən! De ki, xəstəyəm, Məcnunam, ağılıma nur saç, de ki, şikəstəm, yıxılmışam, qolumdan yapış, de ki, bu amansız dərdi canımdan iraq elə, məni Leyli eşqinin bəlasından azad elə!... Məcnun əllərini göyə qaldırıb, deyir:

II oxucu (Məcnun): Ya rəbb, bəlayi-eşq ilə qıl aşına məni!

Bir dəm, bəlayi-eşqdən etmə, cüda məni!

Az eyləmə inayətini əhli-dərdidən
Yəni ki, çox bəlalara qıl mübtəla məni.
Olduqca mən götürmə bələdan iradətim
Mən istərəm bəlani çün istər bəla məni.
Təmkinimi bəlayi-məhəbbətdə qılma süst
Ta düst tən edib, deməyə bivəfa məni.
Getdikcə hüsnün eylə ziyadə nigarımın
Gəldikcə dərdinə betər et, mübtəla məni!
Öylə zəif qıl tənimi firqətindən kim
Vəslinə mümkün ola yetirmək, səba məni!

I oxucu (Şeyx Amiri): Amandır, dayan oğlum, yetər! Yetər bu asilik, yetər bu sərməstlik! Yetər bu çilgün ehtiras. Yetər bu bütpərəstlik! Tez ol dua elə, şəfa istə. De ki, ya rəbb bir afəti sevib dəli olmuşam, de ki, Məcnun olmuşam!

II oxucu (Məcnun): Ya rəbb, pak olan varlığı sevib damğalanmışam və boynumda qəm zənciri hüzuruna gəlmişəm! Amma demirəm məni bu zəncirdən xilas eylə. Demirəm ruhumu söndür, məni zəmanəyə ram eylə! Demirəm zəliləm, mənə səadət ver, demirəm bədbəxtəm mənə nicat ver! Yox-yox, istədiyim səndən başqa şeydir. Çəkdiyim kifayət deyilsə, min bir əzab ver! Bu da kifayət deyilsə, cəhənnəmə at, qoy dönüm küfr odunda yanan məşələ! Yox əgər o dünyada behiştə yerim, istəmirəm o behiştə, mənə Leylimi ver! Budur səndən istədiyim, ya rəbb və mən ölərsəm, eşqimi əbədi yaşat!

İştirakçılar baş əyib səhnədən alqış sədaları altında ayrılırlar.

I aparıcı: Ə. Məmmədخانlının “Babək” romanı Azərbaycan xalq qəhrəmanı Babək haqqında yazılmış bədii əsərlər içərisində öz orijinallığı və tarixi həqiqətlərə yaxınlığı ilə seçilir. Yazıçı ömrünün son iyirmi ilini Babək mövzusu üzərində işləmişdir.

II aparıcı: Seçdiyi mövzulara həmişə son dərəcə ciddi və tələbkar yanaşan yazıçı tarixi hadisələri, Babəkin şəxsiyyətini, dövrün siyasi, fəlsəfi, dini cərəyanlarını dərindən öyrənmiş, Azərbaycan, türk, rus dillərində tədqiqatlarla, ərəb, fars və yunan qaynaqlarından tərcümələrlə yaxından tanış olmuşdur. Ənvər Məmmədخانlı bu əsəri azadlıq eşq ilə yaratmışdır. Əsər Babəkə həsr olunmuş bir nəsr əsəri səpkisində yazılmışdır. Əsərdə Babək haqsızlığa, ədalətsizliyə, zülmə qarşı barışmaz, çılğın, möhtəşəm qoşun sərvəri olub, azadlıq yanğısıyla yanıb kül olur. Dəhşətli edamından qabaq Babək xəlifə Mötəsimə meydan oxuyur: “Ey kor yapalaq, bütün müstəbidlər kimi sən də səhv edirsən, çünki mənim dastanım elə bir dastandır ki, nə Babəklə başlanmışdır, nə də Babəklə qurtaracaq.

“Əziz qonaqlar, indi isə gəlin Azadlıq dastanımız olan “Babək” romanından bir parçaya tamaşa edək.

Kitabxananın fəal oxucuları Ənvər Məmmədخانlının “Babək” romanının II hissəsindən bir parçanı səhnələşdirirlər. Afşin diqqətlə Babəkin üzünə baxdı, sonra əlini atıb qoynundan qızıl möhürlü bir məktub çıxartdı və dərhal məktubu öpüb gözləri üstünə qoydu, sonra məktubu Babəkə uzadaraq dedi:

I oxucu (Afşin): Al sən də öp gözlərin üstə qoy və sonra qəbul et nicatını!

II oxucu (Babək): Nədir ki, bu?

I oxucu (Afşin): Açı oxu! Əmirəlmöminin sənə göndərdiyi aman kağızıdır. Və doğrusu, mən Əmirəlmömindən bunu gözləmədim ki, o səni əfv eləsin!

II oxucu (Babək): Ey Afşin, elə şeylər, bəlkə, bir gün sənə lazım oldu. Babək isə xəlifələr amanına möhtac deyil.

I oxucu (Afşin): Ey Allahın bəlası, indi ki, öz nıcatını özün rədd etdin, yürü son mənzilinə ölümünə doğru! Amma bir daha dinlə məni, Babək xürrəmi, yaxud Babək şad ürəkli. O dəhşət ki, səni gözləyir, qırılacaq iradən, sarsılacaq şir ürəyin! Və tamam! Vidalaş bir nəfərlə! Sonra arxamca at çapacaqsan gecə-gündüz, ta xəlifənin hüzuruna qədər...

Afşin dönüb getdi, Buğday səhnədə göründü.

II oxucu (Babək): Mən Afşinə demişdim ki, Bəzz qalasının xarabasını mənə göstərsin, son dəfə vidalaşmaq üçün... Nə üçün o səni, miskin bir varlığı mənə göstərir? Yaxud sən özün o hadisədən sonra bayrağına, əqidənə, döyüş yoldaşlarına xəyanətdən sonra nə üzlə özünü mənə göstərirsən.

III oxucu (Buğday): Ata, sən həmişə mənə qarşı zalım olmusan.

II oxucu (Babək): Mənə daha artıq irad tutmaq olardı. Çünki mən tuluqda zeytun yağı satan bir kişinin oğlu idim. Amma sənin atan dünənə qədər Babək Xürrəmdin idi. İndi yox. Çünki mən daha sənin atan deyiləm, mənim oğlum yoxdur. Bu da yolun sonu! Daha nə qaldı mənim üçün? Ölüm! Bu dünyaya mərd gəlib mərd gedənlərin son silahı. Niyə dayanmısan burda. Yox ol ki, gözüm səni görməsin.

III oxucu (Buğday): Üzüm qaradır ata, öldür məni!

II oxucu (Babək): Gecdir.

III oxucu (Buğday): İndi ki, ölümə də layiq görmədin məni əlvida, ata.

Buğday çıxır, Afşin içəri girir.

I oxucu (Afşin): İndi oğlunla həmişəlik vidalaşa bilərsən. Mühafizə nəfərinin kəməmindən xəncəri qapıb öz həyatına qəsd elədi.

Yaralanmış Buğday səhnəyə daxil olur.

III oxucu (Buğday): Alın yazım belə imiş ata, keç günahımdan, bağışla məni.

Babək dizi üstə yerə yıxılır, Buğdayın başını qaldırıb dizləri üstə alır...

I aparıcı: Bəli, Babəklə başlanmayıb Babəklə qurtarmayacaq əbədi Azadlıq dastanının bir səhifəsini də Ənvər Məmmədخانlı qələmə aldı. İstər “Leyli və Məcnun”, istərsə də “Xürrəmilərin ağ şahini” hər şeydən əvvəl Azərbaycan tarixinin və xalq poetik yaradıcılığının qaynaqları əsasında yaradılmış bitkin bədii əsərlərdir.

II aparıcı: Ə. Məmmədخانlı o xoşbəxt sənətkarlardandır ki, onun seçib yerinə, məqamına görə, mətləb və məqsədəuyğun olaraq ustalıqla işlətdiyi mənalandırdığı sözlər elə bil “yenicə açılmış çiçəyin butasında yaşayır”, ətir saçır, zövq oxşayır, mənəvi-estetik qida mənbəyinə çevrilir. Ənvər Məmmədخانlı bu dünyaya elə bil nağıllar aləmindən gəlmişdi. Azərbaycan ədəbiyyatının böyük dəryasında Ənvər Məmmədخانlının öz adası var. Bu möcüzələr adası ilə görüşmək, orada dalğaların özünəməxsus şırıltısı, quşların özünəməxsus nəğmələri, çiçəklərin özünəməxsus rəngi və rayihəsi ilə tanış olmaq istəyən gərəkdir ki, ədibin əsərlərini oxusun.

Görkəmli sənətkar qüdrətli qələm ustası, həssas insan Ənvər Məmmədخانlının işıqlı xatirəsi həmişə qəlbimizdə yaşayacaqdır. Sözü mü yazıçı, dramaturq Nahid Hacızadənin sözləri ilə bitirmək istəyirəm: “Ey böyük şəxsiyyət əsərlərin yaşadığıca Dayanmaz, dayanmaz karvanın sənini!...”

Ədəbiyyat siyahısı

Kitablar

- Seçilmiş əsərləri. - Bakı : Təhsil, 2013. - 184 s. : portr.
Seçilmiş əsərləri. - Bakı : Çarşıoğlu, 2007. - 488 s. : portr.
Seçilmiş əsərləri. - Bakı : Avrasiya Press, 2005. - 416 s. -
(Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı).

Elektron resurslar

- Seçilmiş əsərləri [Elektron resurs] - Elektronik mətn. - Bakı :
İnnovativ Tədris Mənbələri (İTM) QSC, 2012. - 1 el. opt. disk
(CD-ROM) : ağ-qara : il. - (Nizami layihəsi). - (qutuda).

Kiril qrafikası ilə

- Seçilmiş əsərləri. - Bakı : Azərnəşr, 1960. - 490 s.
Seçilmiş əsərləri. - Bakı : Yazıçı, 1985. - 324 s.
And. - Bakı : Azərnəşr, 1947. - 320 s.
Babək : roman. - Bakı : Azərnəşr, 1994. - 264 s.
Qızıl qönçələr : Hekayə. - Bakı : Gənclik, 1970. - 15 s.

Haqqında

Aydın xan. Milli Azərbaycan fantastikası // Kulturoloji alternativ düşüncələr. - Bakı : Elm, 2006. - S. 66 -93. – Məqalədə Ənvər Məmmədخانının “Kəllə və qızılgül” pyesindən bəhs edilir.

Hacızadə N. Dayanmaz karvanın sənin : Ənvər Məmmədخانlı haqqında // Yada düşdü. – Bakı : Araz, 2008. - S. 241-252.

Həyatım ağrıyır : Ənvər Məmmədخانlı-100. - Bakı : Təhsil, 2013. - 464 s. : portr., foto. - Bu kitab Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Azərbaycanın Xalq Yazıçısı "Ənvər Məmmədخانlının 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 6 fevral 2013-cü il tarixli sərəncamına əsasən çap olunur.

Namazov Q. Alman-Sovet müharibəsi illərində uşaq ədəbiyyatı (1941-1945) // Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı. - Bakı : Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2007. - III hissə: Sovet dövrü uşaq ədəbiyyatı, - **V fəsil**. - S. 215-228. – Bu fəsildə Ənvər Məmmədخانlının Böyük Vətən Müharibəsi dövründəki yaradıcılığına da yer verilib.

Dövri mətbuatda

Babayev A. Ülvi məhəbbət kimi ; Müəllimim sanıram : xatirələrin işığında // Mədəni Həyat. - 2013. - № 3. - S. 61-63.

Əhmədalılar T. Gözəl insan, özəl-özgür sənətkar : öz çağına canlı əsər, maraqlı roman təsiri bağışlamış Ənvər Məmmədخانlı // Mədəniyyət. - 2013. - 1 mart. - № 16. - S. 12.

Ənvər Məmmədخانlının 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı (6 fevral 2013-cü il) // Azərbaycan. - 2013. - 7 fevral. - № 28. - S. 1. ; Azərbaycan müəllimi. - 2013. - 8 fevral. - № 5. - S. 1.

Ənvər Məmmədخانlının bədii dünyası // Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi. - 2013. - № 4. - S. 41-46.

Hacızadə N. Dayanmaz karvanın sənini! : Ənvər Məmmədخانlı - 100 // Azərbaycan. - 2013. - № 3. - S. 111-116.

Hacızadə N. Dayanmaz karvanın sənini! : Xalq yazıçısı Ənvər Məmmədخانlı haqqında // Kaspi. - 2013. - 16-18 mart. - № 49. - S. 22,23.

Hacızadə N. Ömrü əbədiyyətə qovuşanlar : Ənvər Məmmədخانlı - 100 // Yada düşdü. - 2013. - mart-aprel. - № 2. - S. 22-27.

Qafarlı V. "Nəsrin şairi" və teatr : Ənvər Məmmədخانlı haqqında // Kaspi. - 2013. - 31 avqust. - № 157. - S. 11.

Məmmədli S. Qızıl qönçələr : Ənvər Məmmədخانlı - 100 // Təhsil problemləri. - 2013. - 01-07 aprel. - № 25/26. - S. 14.

Məmmədخانlı Ə. Bu il də fevralın 29-u olmayacaq. Bu il də Ənvər Məmmədخانlının dünyaya gəldiyi günün təqvimdəki yeri boş qalacaq // Ədəbiyyat qəzeti. - 2015. - 28 fevral. - № 12/13. - S. 23.

Odər V. B. Azərbaycanı Babəkləşdirməyə cəhd edən Ənvər Məmmədخانlıya : şeir // Ədəbiyyat qəzeti. - 2015. - 28 fevral. - № 12/13. - S. 23.

Vahid T. Unudulmayacaq ədib : Ənvər Məmmədخانlı - 100 // Mədəniyyət. - 2013. - 24 aprel. - № 29. - S. 7.

Xalq yazıçısı Ənvər Məmmədخانlının anadan olmasının 100 illik yubileyi qeyd edildi // Ədəbiyyat qəzeti. - 2013. - 26 aprel. - № 15. - S. 4.

Xalq yazıçısı Ənvər Məmmədخانlının anadan olmasının 100 illik yubileyi qeyd edildi // Ədəbiyyat qəzeti. - 2013. - 26 aprel. - № 15. - S. 4.

Xəlilzadə F. "Buz heykəl" in əbədiyyət nəğməsi : Ənvər Məmmədخانlı - 100 // Azərbaycan. - 2013. - 9 aprel. - № 73. - S. 11.

Yusifli V. "Köhlən atları köhnə kişilər minib o dünyaya getdilər" : Ənvər Məmmədخانlı - 100 // Ulduz. - 2013. - № 2. - S. 24-28.

Yusifli V. Karvan dayanmadı : Ənvər Məmmədخانlı - 100 // Mədəni Həyat. - 2013. - № 6. - S. 49-51.

Nəsrimizin xan çinari
(metodik vəsait)

Ünvan:AZ-1022 Bakı şəh.,S.Vurğun küç.88;
E-mail:info@clb.az
URL:www.clb.az

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanasında
çap olunmuşdur.
Sifariş: 12
Çapa imzalanmışdır:19.01.2018
Tirajı:100
Pulsuz